

Mira Rodoreda / Teatre i poesia

Més enllà, el teatre

SILVIA BEL

Una mà, en una pintura, et pot donar tot un personatge” —escriu Mercè Rodoreda al pròleg de *Mirall trencat*—. “Una mirada et pot impressionar més que no pas la bellesa d’uns ulls. Un somriure enigmàtic que de vegades pot ser només la contracció d’uns determinats nervis facials, et roba el cor i necessites fer-lo perdurar. Penses: si pogués descriure aquesta mica de moviment gairebé imperceptible que canvia tota una expressió...”.

Potser l’emoció que despertava en ella tot el que l’envoltava la va portar a interpretar, als cinc anys, el personatge de Ketty a la comèdia *El misteriós Jimmy Samson*, i és que el teatre va ser una de les passions secretes de Rodoreda, una passió que compartia amb els seus pares, que havien estudiat a la llavors acabada de fundar Escola d’Art Dramàtic que més tard esdevindria l’Institut del Teatre.

L’interès de l’autora pel teatre va augmentar anys després, durant l’exili. Amb l’esperança d’aconseguir algun premi o esponsorada per la possibilitat d’una estrena d’èxit que alleugés les seves dificultats econòmiques va escriure *Un dia*, peça que no va poder estrenar i que finalment es va convertir en pont per a la magnífica novel·la *Mirall trencat*. *Un dia*, *El parc de les magnòlies*, *L’hostal de les tres Camèlies*, *La senyora Florentina* i *el seu amor Homer* i *Maniquí* són els títols que integren la seva més aviat minsa producció teatral.

El teatre és un procés de crea-

ció col·lectiva: els actors, director i tots els elements que configuren la posada en escena converteixen el text en una realitat tangible i el dramaturg pot revisar la seva obra participant d’aquest procés en un camí d’aprenentatge i consolidació al qual Rodoreda no va tenir accés perquè les seves obres no es van estrenar en el seu moment.

Potser en part i per tot això, els personatges de les seves novel·les vessen *dramaticitat*. Els contes de Mercè Rodoreda són gairebé monòlegs dramàtics amb protagonistes que ofereixen un amplíssim ventall de registres interpretatius, que parlen en primera persona i en un català col·loquial, per a ser dit.

Els de les seves novel·les són personatges rics i polièdrics que supuren vida a través de cada plana, la mateixa Rodoreda diu: “De mica en mica han anat agafant relleu, se m’han convertit en persones de carn i ossos, completament familiars”.

Per això, d’algunes de les seves novel·les com *La Plaça del Diamant* se n’han fet diferents adaptacions teatrals. La Natàlia-Colometa, protagonista d’aquesta història que en paraules de la pròpia autora és, per damunt de tot, una història d’amor, és un exemple de personatge que permet a una actriu passar d’un món real i colpidor d’una dona a qui la vida feix i transforma en el temps a enlairar-se per la meravellosa poètica de Rodoreda; passar de la rialla a la tragèdia; de la innocència tendra a la dona salvatge; de la

Sense títol [*Figura amb túnica*] (1953), de Rodoreda. / © MERCÈ RODOREDÀ. VEGAP. MADRID, 2008

El teatre va ser una de les passions secretes de Rodoreda, una passió que compartia amb els seus pares i que va augmentar anys després, durant l’època de l’exili

resignació a l’exasperació; del malson dels coloms, la guerra i la mort a la llibertat després del crit de l’infern; i del crit, a la retrobada esperança. Tota una vida en una nit de teatre, en una novel·la: la història d’una dona real que parla de tantes altres.

Recordo que quan fa anys vaig llegir per primera vegada *Mirall trencat*, em va impressionar com en el pròleg Rodoreda explicava als seus propis personatges per quins motius els havia donat aquella vida i no una altra, i els retrats que aquests podrien fer-li si algun dia es trobaven. Deia: “Me’ls trobaré tots. La Colometa també. Em dirà: “em vas donar penes, eren les penes de molts, algunes alegries, però a l’acabament del teu llibre et vaig donar una lliçó: encara que tot sigui trist sempre hi ha una mica d’alegria al món: la d’uns quants ocells que es banyen en un toll d’aigua. Con- tents...”.

Qui sap si la pròpia Rodoreda intuïa que algun dia la Natàlia-Colometa i tants d’altres perso-

natges li demanarien poder volar lluny de les planes dels seus llibres. Enllà dels teatres i els escenaris i més enllà encara.

Silvia Bel és actriu i fa el paper de Colometa en la versió teatral de *La plaça del Diamant*.

El ‘moment negre’ dels poemes

MARINA GUSTÀ

La producció poètica de Mercè Rodoreda, una tria generosa de la qual va editar Abraham Mohino al volum *Agonia de llum* (2002), se circumscriu a un període molt concret de la trajectòria de l’escriptora: la dècada que va de mitjan anys quaranta a mitjan anys cinquanta. Només una minoria dels poemes poden datar-se amb una certa exactitud; i podem parlar d’una punxa molt clara en la dedicació entre 1948 i 1953. En la tan citada entrevista que li féu Baltasar Porcel el 1966, Rodoreda qualificava de “moment negre” aquell en què va escriure els poemes. I en un document coetani, una carta a Anna Murià del 1947, deia que havia estat “com si vomités”.

És arriscat i injustificat ampliar la validesa d’aquestes afirmacions, probablement lligades al record de l’impuls inicial, a la totalitat del període i dels textos conservats, que són més de 150. I no té gaire sentit mirar d’inferir, a partir d’aquestes afirmacions, en definitiva molt vagues, quina part de l’opus poètic rodoredià s’hi podria relacionar. La raó és òbvia per a qualsevol que tingui clar que l’experiència vital i la

literària són d’ordre distint: si el lector de les novel·les i els contes de Mercè Rodoreda no té aquest axioma penjat a la porta del seu magatzem interior de lectures, malament rai.

És sensat d’abandonar, doncs, qualsevol temptativa de lectura en simple clau biogràfica. Val a dir també que, tret de comptades excepcions, els poemes, situats en la més pura tradició del simbolisme, tampoc no ho afavoreixen.

Els anys en què Rodoreda aboca l’energia creativa, intensíssima en algun moment, a la creació poètica són els anys de la residència a París un cop acabada la guerra i abans de traslladar-se a Ginebra el 1954. Recordem-ho breument: el conte, empès per la lectura dels grans autors contemporanis del gènere, havia significat feia molt poc el retorn a l’escriptura. I l’ambició professional —renascuda amb potèn-

cia, irrenunciable a desgrat de les circumstàncies— semblava que s’hi concretava. La novel·la no és un objectiu perseguit amb tenacitat; encara no. I quan ho sigui, farà emmudir tota la resta, si més no de moment.

Tanmateix, presentats i guanyadors en Jocs Florals de l’exili i en algun altre certamen, ocasionalment un cert nombre de poemes (més d’una vintena) es va publicar en els opuscles i les revistes del cas, i la Rodoreda poeta va tenir un cert ressò en aquests ambients. Però la condició de majoritàriament inèdita d’aquesta part de l’obra és un factor que cal tenir en compte a l’hora de parlar-ne i d’escatir el paper (baldament fos per omissió) que li toca en la construcció de l’obra perdurable i el seu reflex en la imatge de l’escriptora. Els motius que decaigués (de cop?) un convenciment que havia semblat tan arrelat, ara per ara, són desconeguts. Però no fóra estrany que la veritat estigués del cantó de l’obvietat: que Rodoreda considerés, al cap d’anys, aquella carpeta un apèndix que li faria més nosa que servei. I que trobés aquells textos poètics lluny dels

seus interessos un cop va haver-ne abandonat la pràctica; massa lluny com per revisar-los (recordem què fa amb les novel·les antigues: o les mata, o les torna a escriure). Que nosaltres potser no hi estiguem d’acord no té, en aquest sentit, cap importància, i és d’una ingenuïtat poc professional. Però que s’editi material inèdit no és cap crim: al contrari, és una obligació dels estudiosos.

Hores d’ara, doncs, el lector pot fer-se una idea del to i la forma dominants en el conjunt majoritari del corpus: veu poètica personal, construïda des d’una consciència terrible i molt literària de la fragilitat humana, predilecció absoluta pel sonet de bon ofici en la més pura tradició postsimbolista, visible tant en l’elecció com en el tractament d’alguns temes i motius (la rosa, l’ocell, la nit), que rarament es queden en el mer pretext, i visible també, en les mateixes condicions, en la tria de figures de la iconologia occidental clàssica (Ofèlia, Adam i Eva, Judit, Nausica...) que, en ben bé la meitat del conjunt, són objecte o subjecte de la reflexió lírica sobre el seu destí. I un plec de gruix que es destaca: *Món d’Ulisses*, projecte inacabat de sonets sobre els personatges del mite homèric.

Marina Gustà prepara l’edició crítica de la poesia de Rodoreda.

Sonet del poemari inacabat ‘Món d’Ulisses’

Anticlea

No pas de l’home que em va estrènyer el flanc
Tot emportat en remolí de febre,
Ans meu, que et vaig maurar dins la tenebra
Amb les ressaques de la meva sang,
Car, closa encara, m’enosaren lentes
Marors d’encís que no sabé ningú:
del costat de la fosca ja eres tu
que cercaves la llum a les palpentes.
Seré pagada de mai més no haver-te,
d’haver estat un congost de carn oberta,
crit al lllindar de l’aire i la claror,
si en pugues d’ombra, pacient falena,
sóc el calfred que et resseguix l’esquena
quan rera el ventre de l’escut tens por.